

წამებისა (სსკ-ის 1441) და განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულების (სსკ-ის 335) გამიჯვნის პრობლემატიკა თეორიასა და ქართულ პრაქტიკაში

მარიამ რუბაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
სამართლის საბაკალავრო პროგრამის მე-4 კურსის სტუდენტი

თემის ხელმძღვანელი: გიორგი დგებუაძე

თსუ-ს ასისტენტ-პროფესორი, სამართლის დოქტორი

აბსტრაქტი

თანამედროვე მსოფლიოში სულ უფრო და უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ადამიანის ძირითადი უფლებების, თავისუფლებების, კანონიერი ინტერესების დაცვასა და რეალიზებისთვის სათანადო პირობების შექმნას. საქართველომ ამ მხრივ პროგრესული ნაბიჯი გადადგა და იკისრა შესაბამის საერთაშორისო ნორმებთან საკუთარი კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის ვალდებულება, რამაც შემდგომში უკვე საშუალება მოგვცა, ახლებურად გაგვეაზრებინა სამამულო კრიმინოლოგიის ცალკეული მეცნიერული დებულებანი, შეგვეცვალა თანამედროვე სისხლის სამართლის პოლიტიკის პრიორიტეტები და ყოველივე ეს მოგვერგო იმ გამოწვევებისთვის, რომელთა წინაშეც დგას დღეს ქართული სისხლის სამართალი. შემთხვევითი არაა ის ფაქტი, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონით დაცული ღირებულებების ჩამონათვალში პირველ ადგილზე სწორედ ადამიანის უფლებები თუ თავისუფლებები დგას, ხოლო პიროვნების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისთვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის განმსაზღვრელი ნორმები კოდექსის კერძო ნაწილშია წარმოჩენილი.

ქართულმა სისხლისსამართლებრივმა კანონმდებლობამ გარკვეული ცვლილებები განიცადა და 2005 წლის 23 ივნისისთვის სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა წამების მუხლი (1441), რომელიც კოდექსის ძველი რედაქციით ექცეოდა სსკ-ის 126-ე მუხლის რეგულირების სფეროში. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულმა ნოვაციამ ერთის მხრივ ხელი შეუწყო საერთაშორისო ნორმებთან ჰარმონიზაციის პროცესს, მეორე მხრივ წარმოშვა გარკვეული სახის პრობლემებიც, რამაც პრაქტიკაში ძირითადად გამოვლინება ჰპოვა დანაშაულებრივი ქმედების კვალიფიკაციის საკითხში.

აღნიშნული ნოვაციის შემდეგ დოქტრინასა და პრაქტიკაში გაჩნდა მთავარი კითხვა - თუ როგორ უნდა მოხდეს იმ მოხელის ქმედების შეფასება, რომელმაც წამება ან მისი მუქარა გამოიყენა ჩვენების მიცემისთვის.

საკითხის აქტუალურობისა და მწვავე პრობლემატიკის გათვალისწინებთ, წინამდებარე ნაშრომის მთავარ ამოცანაა წამებისა და სამოხელეო დანაშაულის (სსკ-ის 335-ე მუხლი) ინსტიტუტებთან დაკავშირებული ძირითადი პრობლემის განხილვა, რისთვისაც, უპირველესად, შემოთავაზებული იქნება აღნიშნული თემის სისტემური კვლევა.

გარდა ამისა, სტატიის ძირითადი ნაწილი დაეთმობა ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხის ანალიზს, როგორცაა ამ ორი ნორმის ურთიერთმიმართების, მათი გამოყენების საკითხი დოქტრინასა და ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, რომლის უკეთ გასაანალიზებლად მოშველიებული იქნება ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან კონკრეტული მაგალითები და სასამართლოს მიერ განვითარებული მსჯელობები, რომელთა ანალიზი ცხადყოფს იმ სამართლებრივ შედეგს, რაც კანონში არსებულ ამ „ზზარებს“ მოჰყვება.

ნაშრომის დასასრულს კი საუბარი იქნება კონკრეტულ რეკომენდაციებზე, რომელთა სამომავლო საკანონმდებლო რეგულირება თავიდან აგვაცილებდა პრაქტიკაში „გაუგებრობებს“ და ხელს შეუწყობდა ჯანსაღი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას.

საკვანძო სიტყვები:

წამება, მოხელე, სამოხელეო დანაშაული, იძულება, გამიჯვნა

The Problem of Separation of Torture (1441 of the Criminal Code) and Coercion to Give an Explanation, Testimony or Conclusion (335 of the Criminal Code) in Theory and Georgian Practice

Mariam Rubashvili

4th Year Student of Bachelor Degree Program, Department of Law,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Supervisor: George Dgebuadze

Assistant Professor at TSU,
Doctor of Law

Abstract

In the modern world, an increasing attention is paid to creating appropriate conditions for the protection and realization of basic human rights, freedoms, and legal interests. It is worth noting that Georgia took a progressive step in this regard and undertook the obligation to harmonize its legislation with the relevant international norms, which subsequently allowed us to understand the separate scientific provisions of the national criminology in a new way, to change the priorities of the modern criminal law policy, and to adapt all of this to the challenges that Georgia is facing today in criminal law. It is no coincidence that the rights and freedoms of human beings and citizens are in the first place in the list of values protected by the criminal law of Georgia. As for the norms determining the criminal responsibility for a crime committed against a person, they are presented in the private part of the Code.

The criminal law of Georgia has undergone some changes and by June 23, 2005, the article on torture (1441) was added to the Criminal Code that was under the regulation of Article 126 of the old version of the Criminal Code. In spite of the fact that the mentioned novation, on the one hand, contributed to the process of harmonization with international norms, on the other hand, it gave rise to certain types of problems, which in practice were mainly manifested in the issue of qualification of criminal actions.

After introducing the mentioned novation, the main question arose in the doctrine and practice - how to evaluate the action of an official who used torture or threat of it for giving a testimony.

Considering the relevance and acuteness of the problem, the main purpose of the present paper is to discuss the basic problem related to the institutions of torture and official crime (Article 335 of the Civil Code). For attaining this goal, first of all, a systematic study of the mentioned topic will be proposed.

In addition, the main part of the paper will be devoted to the analysis of an important issue such as the relationship between these two norms and their application in doctrine and Georgian judicial practice. For better analysis, specific examples from Georgian judicial practice and the judgments developed by the court will be provided. Analyzing all of this will reveal the legal consequence resulting from these "gaps" in the law.

At the end of the paper, we will talk about specific recommendations that would prevent "misunderstandings" in practice in case of future legislative regulation and would contribute to the establishment of sound judicial practice.

Keywords:

Torture, official, official crime, coercion, separation

შესავალი

დანაშაულთან ბრძოლაში დიდი მნიშვნელობა უკავია სისხლის სამართლის კანონს, რადგან, სწორედ მის საფუძველზე ხორციელდება როგორც საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და წესრიგის, ისე საქართველოს კონსტიტუციური წეს-წყობილობის შენარჩუნება და დაცვა. თანამედროვე მსოფლიოს განვითარებამ ნელ-ნელა დაამკვიდრა სისხლის სამართლის დანაშაულთა რიცხვის ზრდის ტენდენცია, რასაც სტატისტიკაც მოწმობს. რა თქმა უნდა, ჩვენი ქვეყანის სისხლის სამართალი მრავალი გამოწვევისა და პრობლემის წინაშე დადგა, მათ შორის ერთ-ერთ აქტუალური საკითხი იყო და არის დანაშაულთა საერთო რიცხვში წამების, როგორც დანაშაულის ხვედრითი წილი.

აღსანიშნავია რომ უკანასკნელ პერიოდში საქართველომ თავისი სამართლებრივი პოლიტიკის კონცეფცია მთლიანად მოაქცია ჰუმანიზმისა და „სისხლისსამართლებრივი რეპრესიების ეკონომიის“¹ პრინციპის განუხრელ დაცვაზე, რაც უკვე იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი ღონისძიების გატარებისას, უნდა გამოირიცხოს შეურაცხყოფა, წამება და სხვა ძალადობრივი ქმედებანი.

მეცნიერების ნებისმიერ სფეროში არის პრობლემები, რომელთა მიმართ ინტერესი მუდმივია და არ არის დამოკიდებული თეორიული ორიენტაციებისა და პარადიგმების ცვლაზე, თუმცადა, თანამედროვე მიდგომებმა დღის წესრიგში დააყენა ქართულ სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაში გარკვეული ცვლილებების ინიცირება, რის საფუძველზეც 2005 წლის 23 ივნისისთვის სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა წამების მუხლი (144¹), რამაც ერთიორად გაზარდა ინტერესი აღნიშნული ქმედებისადმი და საერთაშორისო ნორმებთან ჰარმონიზაციის პროცესთან ერთად საფუძველი დაუდო დანაშაულებრივი ქმედების კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით სხვადასხვა პრობლემების წარმოშობას. სწორედ ამიტომ, წინამდებარე სტატიის მთავარი ამოცანა იქნება პასუხი გაეცეს მთავარ კითხვას -თუ სად გადის ზღვარი წამებასა და ჩვენების მიცემას შორის და როგორ მოხდება იმ მოხელის ქმედების შეფასება, რომელმაც წამება ან მისი მუქარა გამოიყენა ჩვენების მიცემისთვის.

თავი 1 - წამების, როგორც დანაშაულებრივი ქმედების ზოგადი მიმოხილვა

წამებისთვის, როგორც დანაშაულებრივი ქმედებისთვის სისხლისსამართლებრივი დასაბუთების საკითხი უკანასკნელ პერიოდში ერთ-ერთ ყველაზე აქტუალურ და ამავდროულად საკამათო თემად იქცა ქართული სისხლის სამართლის მეცნიერებისთვის, რაც განპირობებული იყო იმ ფაქტის არსებობითაც, რომ განსახილველი ნორმა ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობისთვის სიახლეს წარმოადგენს, რომლის განმარტებაც აგებულია სამართლებრივი ქცევის იურიდიულ კონსტრუქციაზე დაყრდნობით და შეიცავს დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტებს.

უნდა ვაღიაროთ, რომ წამების ზუსტი ცნების განსაზღვრა არ არის მარტივი, ვინაიდან , თავად დეფინიცია არის საკმაოდ ფართო და მრავლისმომცველი, თუმცადა, წამების ყველაზე სრულყოფილი განმარტება წარმოადგენილია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არა-ადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ“ კონვენციაში, რომლის 1-ელი მუხლის თანახმად წამება ნიშნავს „ნებისმიერ ქმედებას, რომლითაც მძიმე ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური ტკივილი ან ტანჯვა განზრახ მიადგა პირს იმ მიზნით, რომ მისგან ან მესამე პირისგან მიღებულ იქნეს ინფორმაცია ან აღიარება, მისი დასჯა იმ ქმედებისთვის, რომელიც მან ჩაიდინა ან ბრალდებულია მის ჩადენაში, მისი დაშინებით ან იძულებით ან ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული მიზნით, როცა ასეთი ტკივილი ან ტანჯვა მიყენებულია წაქეზებით, თანხმობით ან თანამდებობის პირის უსიტყვო თანხმობით“.²

დღეის მდგომარეობით წამება მოწესრიგებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 144¹ მუხლში, რომელიც, ასევე იძლევა აღნიშნული ქმედების ლეგალურ დეფინიციასაც. თავად ნორმის დისპოზიციის გათვალისწინებით, შეიძლება ითქვას, რომ კოდექსის დღეს მოქმედი რედაქცია წამებას განიხილავს, როგორც „ პირისთვის ან მისი ახლო ნათესავისთვის, ან მასზე მატერიალურად დამოკიდებული პირისთვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობითა და ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს, ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას.“³

განსახილველი დანაშაულის ანალიზისას, განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ნორმის პირველი ნაწილის დისპოზიციური ბუნდოვანება და „შესაბამისად, პრობლემის პირველი ნაწილიც აქ იწყება, კერძოდ, ნორმის დანაწესიდან ვკითხულობთ „ ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა ,

1 ბესელიაე.„წამებისმსხვერპლისუფლებებისდაცვისპრობლემასაქართველოში:სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები” , თბილისი, 2015 წელი, გვ.36

2 ბატონიშვილი დ. „ სამართლის ინსტიტუტი, თანამედროვე სამართლის მიმოხილვა”, თბ., 2013, გვ. 66.

3 გვასალია თ. „წამება როგორც დანაშაული და სასჯელი როგორც სახელმწიფოს ლეგიტიმური ზეწოლის მექანიზმი”, სამართალი და მსოფლიო, N4, 2016 წელი, გვ.129

რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხაგრძლივობით იწვევს...”. კანონმდებელი ქმედების ობიექტური მხარის განსაზღვრისას არ აკონკრეტებს თუ ზუსტად რას შეიძლება მოიცავდეს „პირობების შექმნა” ან “მოპყრობა” ან როგორი ქმედებები შეიძლება მოიაზრებოდეს აღნიშნული ცნებების ქვეშ. ასეთ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ე. წ. „კაუჩუკის პრინციპთან”⁴, რაც თავის მხრივ სასამართლოს სუბიექტივიზმს აძლევს ფართო გასაქანს, კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების შეფასებითა და მათ ანალიზზე დაყრდნობით გამოიტანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ მხარეს, ქართველმა კანონმდებელმა წამების დეფინიცია დაუქვემდებარა კონკრეტული მიზნებით მოქმედებას, რომ ქმედება უნდა ხორციელდებოდეს განზრახვით კონკრეტული მიზნის მისაღწევად. ნორმის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ქმედების განმახორციელებელი სუბიექტი ზუსტდება და სახეზე გვყავს სპეციალური მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, რომლის მიერ ჩადენილი ქმედებაც ექვევა დამამძიმებელ გარემოებათა კატეგორიაში, რაზედაც სახელმწიფოს რეაქციაც უფრო მწვავეა, ვინაიდან, სახელმწიფოს მსახური მთლიანადაა დაჩრდილული საჯარო ინტერესებით, რათა მოხდეს საზოგადოების ინტერესების მიზანშეწონილი და სამართლებრივად გამართლებული დაკმაყოფილება.

პრობლემა ამით არ მთავრდება, მეტიც, ძირითადი კვანძი აღნიშნული პრობლემატიკისა ამ ეტაპზე იხსნება, როცა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების ანალიზის დროს, დღის წესრიგში დგება ქმედების კვალიფიკაციის საკითხი და ჩნდება მთავარი კითხვა - ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს წამებით (144) თუ განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულებით (335-ე მუხლი), რაც მოწესრიგებულია კოდექსის სამოხელეო დანაშაულის თავში. ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად კი მნიშვნელოვანია ზუსტად მოხდეს სსკ-ის 335-ე მუხლის იურიდიული მეცნიერების ჩარჩოებში მოქცევა და მისი ცნების სისტემური ანალიზი.

თავი 2 - განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიღების იძულების (სსკ-ის 335 მ.) ზოგადი დახასიათება

უნდა აღინიშნოს, 335-ე მუხლის დისპოზიცია მოქცეულია სამოხელეო დანაშაულის თავში და შესაბამისად, ამ დანაშაულისგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია „ხელისუფლების ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, რომელიც ხელყოფილია წინასწარი გამოძიების ორგანოთა მოხელის უკანონო მოქმედებით. ამ დანაშაულის დამატებით ობიექტს წარმოადგენს ადამიანისა და მოქალაქის კანონიერი ინტერესები.”⁵

მუხლის დისპოზიციის ანალიზიდან გამომდინარე, ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა სახეზეა არა მარტო მაშინ, როდესაც პირს აიძულებენ მისცეს ცრუ ჩვენება, არამედ მაშინაც, როდესაც იძულებით ხდება მისგან ჭეშმარიტი ჩვენების მიღება. ასეთ დროს კვალიფიკაციისთვის არ აქვს მნიშვნელობა იმას, თუ რა არის დამნაშავეს საბოლოო მიზანი - საქმის გახსნა თუ „საქმის გაფუჭება”,⁶ ან მოპოვებული ჩვენება ბრალდების მხარის სასარგებლო ინფორმაციას შეიცავს თუ დაცვის მხარის. ამრიგად, კანონმდებელი 335-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ამსრულებელის კონკრეტიზაციას ახდენს და იმპერატიულად განამტკიცებს რომ სსკ-ის 335-ე მუხლით რეულირების სფეროში სახეზეა სპეციალური სუბიექტი, რომელიც შესაძლოა იყოს მაგალითად პროკურორი ან დამამძიმებელი.

დამატებით, გარკვეული კითხვის ნიშნები შეიძლება გაჩნდეს მოსამართლესთან, როგორც მოხელესთან მიმართებით, თუმცადა, ამ შემთხვევაში საკითხის გადაწყვეტა მარტივია, ვინაიდან ამ უკანასკნელის მიერ კონკრეტული პირის დაკითხვისას ნებისმიერი სახის იძულების გამოყენება მოექცევა სხვა მუხლის რეგულირების სფეროში და დაკვალიფიცირდება უფლებამოსილების გადამეტებად, რაც ამ ეტაპზე ინტერესის სფეროს მიღმაა.

თავი 3 - წამებისა და სამოხელეო დანაშაულის (335-ე მუხლი) გამიჯვნის პრობლემატიკა თეორიაში

3.1 - ნორმათა კოლიზია თუ ნორმათა კონკურენცია?

როგორც ზემოთ აღინიშნა, კონკრეტული ქმედების კვალიფიკაციის მომენტში თავს იჩენს ხოლმე მთელი რიგი პრობლემები თუ კონკრეტულად რომელი მუხლის რეგულირების სფეროში უნდა მოექცეს ესა თუ ის ქმედება. პრაქტიკაში ხშირად დამატებით კითხვის ნიშნები ჩნდება იმ მოხელის ქმედების კვალიფიკაციის საკითხთან დაკავშირებით, რომელსაც წამება ან მუქარა გამოყენებული აქვს ჩვენების გამოძალვის ერთ-ერთ აქტიურ ხერხად.

4 ლეკვეიშვილი მ, მამულაშვილი გ, თოდუა ნ, „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი”, წიგნი 1, თბილისი, 2019 წელი, გვ.321

5 ლეკვეიშვილი ნ, მამულაშვილი გ, თოდუა ნ, „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი”, წიგნი 2, თბილისი, 2020 წელი, გვ.380

6 აქვე გვ. 382

ამ შემთხვევაში, 144¹ მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი ამით გარკვეულ ბუნდოვანებას ქმნის 335-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტთან მიმართებით, რაც თავის მხრივ ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობის დაწესებას მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ადამიანის იძულებისათვის განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მისაცემად, როცა ასეთი ქმედება ჩადენილია სიცოცხლისა ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით. ბუნებრივია ჩნდება კითხვა: როცა მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი წამებით აიძულებს კონკრეტულ პიროვნებას მისცეს ჩვენება, მაშინ რომელი მუხლის რეგულირების სფეროს უნდა მივაკუთვნოთ ქმედება - ეს უკანასკნელი დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით თუ 335-ეს მეორე ნაწილით, რაც თავისთავად გულისხმობს წამებასაც?

ერთი შეხედვით ამ ორ დანაშაულებრივ ქმედებას შორის მარტივია განმასხვავებელი ნიშნების ზედაპირზე გამოტანა. კერძოდ, ის, რომ წამება არის მიზნით დაფუძნებული დელიქტი და შესაბამისად, წამება ხდება პირისგან ინფორმაციის ან/და მტკიცებულების მიღების მიზნით, რისი საჩვენებელი მაგალითი არაერთია რეალურ ცხოვრებაში, თუნდაც, როცა პროკურორი მოწმისგან იღებს რაიმე სახის მისთვის სასარგებლო ინფორმაციას ან როცა ამ უკანასკნელმა უნდა გამოუჩინოს გადამალული ნივთიერი სახის მტკიცებულება.

ამდენად, თითქოს სადავო არცაა, რომ, როცა მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი იყენებს წამებას ჩვენების თუ დასკვნის მისაღებად, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 144¹ მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისი ქვეპუნქტით, ⁷ თუმცაღა, სწორედ აქ იწყება მთავარ პრობლემა. კანონმდებელს ამგვარი ქმედებისთვის პასუხისმგებლობა უკვე დაწესებული აქვს სამოხელეო დანაშაულის თავში 335-ე მუხლის სახით, თანაც აქვე გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ეს უკანასკნელი მუხლი კოდექსის ძველ რედაქციამდე მოცემული იყო, ხოლო წამება კი დღეს მოქმედი სისხლის სამართლისთვის ნოვაციას წარმოადგენს და თავისი არსებობის ისტორიას მხოლოდ 2005 წლიდან ითვლის. მაშასადამე, დგება საკითხი- კვალიფიკაციისას რომელ მუხლს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა?

იმისთვის, რომ პასუხი გაეცეს დასმულ შეკითხვას, ჯერ ამ ნორმათა ურთიერთმიმართების საკითხი უნდა გადაწყდეს: ადგილი აქვს ნორმათა კოლიზიას თუ ნორმათა კონკურენციას?

აღნიშნული თემა მეცნიერთა წრეში ცხარე დავის ობიექტად იქცა და შედეგად გამოიკვეთა არაერთი ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებაც, თუმცაღა, თუკი ნორმათა სისტემური განმარტებისას ჩავთვლით, რომ იკვეთება ამ ორი მუხლის კოლიზია, ანუ მოცემულობა, როცა ერთდაიგივე ქმედება დაკვალიფიცირებულია ორი სხვადასხვა მუხლით, მაშინ პრობლემატიკის გადასაწყვეტად იარსებებს ერთადერთი გონივრული გზა, რომ უპირატესობა მიენიჭოს სსკ-ის 144¹ მუხლს (წამება), მისი ნოვაციური ხასიათიდან გამომდინარე, მაგრამ თუ ჩავთვლით, რომ სახეზე გვაქვს ნორმათა კონკურენცია ანუ ზოგადი და კერძო ნორმების ურთიერთმიმართება, მაშინ სსკ-ის მე-16 მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად ნათელია, რომ უპირატესობა მიენიჭება სპეციალურ ნორმას, მაგრამ დასმული საკითხის სირთულე სწორედ იმაში გამოიხატება, რომ განსახილველი მუხლები ნორმათა კოლიზიისა და მათი კონკურენციის ურთიერთმიჯნაზეა, რაც ერთიორად ართულებს პრობლემის გადაწყვეტასა და ქმედებისთვის სწორი კვალიფიკაციის მინიჭებას.

ორივე მუხლის ანალიზი ცხადყოფს, რომ აშკარად იკვეთება ნორმათა კოლიზიის ნიშნებიც, რადგან ორივე შემთხვევაში სახეზეა ქმედება, რომელიც გამოირჩევა თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით. შესაძლოა ამ შემთხვევაში გაჩნდეს გარკვეული ბუნდოვანება სსკ-ის 335-ე მუხლის დისპოზიციასთან მიმართებით, ვინაიდან, კანონმდებელი არ აკეთებს პირდაპირ მითითებას ქმედების ხასიათის ინტენსივობასა და ხანგრძლივობაზე. მუხლის სისტემური განმარტების მეთოდი იძლევა ასეთის არსებობის ვარაუდის საშუალებას. გარდა ამისა, ორივე ქმედებაში იკვეთება ძლიერი ფიზიკური ტკივილი ან მორალური თუ ფსიქიკური ტაჯვა, რაზეც ასევე არაა პირდაპირი მითითება გაკეთებული კანონმდებლის მხრიდან, მაგრამ, ნორმის ტელეოლოგიური განმარტებიდან, შეუძლებელიც კი იქნება ქმედება მოექცეს სსკ-ის 335-ე მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისი ქვეპუნქტით რეგულირების სფეროში და ის არ შეიცავდეს ფიზიკური თუ ფსიქიკური ტანჯვის ელემენტებს.

რაც შეეხება თავად დანაშაულის სუბიექტს, დამთხვევა აქაც სახეზეა. სსკ-ის 335-ე მუხლსა და წამების მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტშიც ეს არის სპეციალური სუბიექტი - მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი.

მეცნიერ-იურისტთა ერთი ნაწილი თვლის, რომ სახეზეა ნორმათა კოლიზია, თუმცაღა ამ შემთხვევაში ბევრად რაციონალურად და სამართლებრივად სწორი იქნება პრობლემის გადაჭრა ნორმათა კონკურენციის მოსაზრების განმავითარებლების პოზიციის გაზიარებით, რის ქმედებებსაც ადასტურებს არაერთი არგუმენტი, მათ შორის კი ძირითადია:

ა) წამების მუხლი არის საერთო დელიქტი, რომლის ამსრულებელია სისხლის სამართლის ყველა სუბიექტი (14 წელს მიღწეული ბრალუნარიანი პირი), ხოლო სსკ-ის 335-ე მუხლი არის სპეციალური დელიქტი, რომლის ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ და მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი);

ბ) წამება გავალისწიებულია წამების მუხლის ძირითად შემადგენლობაშივე (ანუ მისი პირველ 7 წამება ან წამების მუქარა, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოება. მოხელის ქმედების კვალიფიკაცია, როცა წამება ან მისი მუქარა გამოყენებულია ჩვენების მიცემის იძულებისთვის. „საქართველოში სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევების კრებული“, თბილისი, 2015 წელი, გვ. 99

ნაწილში) მაშინ, როცა სსკ-ის 335-ე მუხლის პირველ ნაწილში წამება არაა გათვალისწინებული, ამ უკანასკნელზე მითითებაა გაკეთებული მხოლოდ მის დამამძიმებელ გარემოებაში მე-2 ნაწილში, ამდენად, სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილი არის წამების სპეციალური შემადგენლობა;

გ) წამების მიზანი შესაძლოა იყოს სხვადასხვაგვარი. კერძოდ ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღარების მიღება, ასევე პირის დაშინება ან იძულება ანდა მისი დასჯა. რაც შეეხება სსკ-ის 335-ე მუხლს, მას მხოლოდ ერთი მიზანი აქვს. ესაა პირის იძულება, რათა მისცეს განმარტება ან დასკვნა.⁸

თავის მხრივ საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა აჩენს კიდევ ერთ ბუნდოვანებას: რა შემთხვევაში უნდა დაკვალიფიცირდეს ქმედება წამების მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოებით, რაც ჩადენილია მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ?

ქმედებას ამ მუხლით კვალიფიკაცია უნდა მიენიჭოს მაშინ, როცა წამების ჩამდენი მოხელის მიზანი არაა წამების შედეგად მოპოვებული აღიარების, ინფორმაციისა თუ მტკიცებულების სისხლისსამართლებრივ საქმეში გამოყენება. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ეს მოხელე არ უნდა აწარმოებს გამოძიებას ან სისხლისსამართლებრივ დევნას. იგი მიმართავს წამებას, რათა შეიტყოს ისეთი ინფორმაცია ან ხელთ იგდოს ისეთი მტკიცებულება, რაც მას აინტერესებს პირადი ან/და სამსახურეობრივი ინტერესებიდან გამომდინარე.⁹ მაგალითისთვის დაუშვათ სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში ადგილი ჰქონდა ბუნტს, ხოლო ამ დაწესებულების ხელმძღვანელმა აწამა იქ მოთავსებული ერთ-ერთი პირი, რათა მისგან მიეღო ინფორმაცია აღნიშნული ბუნტის ორგანიზატორზე. ასეთ შემთხვევაში, კვალიფიკაცია დადგება არა სსკ-ის 335- მუხლით, არამედ წამების დამამძიმებელი გარემოებით.

თუმცადა თემის ამგვარი გადაწყვეტა არ ნიშნავს პრობლემის დასასრულს, ვინაიდან, ამჯერად გარკვეულ ხარვეზებს ვაწყდებით უკვე სანქციათა ეტაპზე - სსკ-ის 335 მუხლის მეორე ნაწილის სანქცია გაცილებით მსუბუქია (თავისუფლების აღკვეთა ვადით ხუთიდან ცხრა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე), ვიდრე სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის (თავისუფლების აღკვეთა ვადით ცხრიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე).

როგორც ჩანს, ის, რაც წამების ამ დამამძიმებელ გარემოებაში სასჯლის მინიმუმია, სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილით სასჯელის მაქსიმუმია, რაც კანონმდებელს ობიექტურად არასახარბიელო სიტუაციაში აყენებს, რადგან ჩვენების, განმარტების ან დასკვნის მისაცემად გამოყენებული წამება ჩადენილი მოხელის მიერ, რომლის მიზანია ეს ჩვენება მტკიცებულებად იქნეს გამოყენებული გამოძიებისას უფრო მსუბუქად ისჯება, ვიდრე მოხელის მიერ ჩადენილი წამება რაიმე ინფორმაციის მისაღებად, რაც სრულიად გაუმართლებელია.¹⁰

თავი 4 - წამებისა და სამოხელეო დანაშაულის გაიჯვნის პრობლემატიკა ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში

4.1 - სსკ-ის 335-ე მუხლი- მოქმედი სამართლებრივი ბერკეტი თუ თეორიული ფორმულაცია?

უდავოა, რომ წამებისა და სამოხელეო დანაშაულის თემატიკის ირგვლივ ქართულ სისხლის სამართლის დოქტრინაში არაერთი პრობლემატიკა გამოიკვეთა, თუმცადა, მართო თეორიული ანალიზი საკითხის სიღრმისეული გააზრების საშუალებას არ იძლევა, ამიტომ მნიშვნელოვანად საჭიროა შევცხოთ ქართულ სასამართლოს იმ პრაქტიკასა და მიდგომებს, რაც ნათლად გამოკვეთავს საკითხის აქტუალურობასა და იმ გამოწვევებს, რომელთა წინაშეც დგას დღეს ქართული სასამართლო პრაქტიკა.

ამ მხრივ, საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის საქმეთა პალატის 2008 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილება მსჯავდებული ჯ.შ-ს მიმართ,¹¹ რომლის საქმის მასალებიდანაც დგინდებოდა, რომ მსჯავდებული ჯ.შ იყო ოზურგეთის რ-ის ერთ-ერთი დაბის პოლიციის ქვედანაყოფის უფროსი. ფაქტობრივი გარემოებები ცხადყოფდა, რომ 2006 წლის აგვისტოში პოლიციაში მოიყვანეს მოქალაქე ბ.ფ-ი, რომელსაც ბრალად ედებოდა მობილური ტელეფონის, ოქროს ყელსაბამისა და ოქროს ბეჭდის ქურდობა, პოლიციაში მიყვანისას კი მან აღიარა მხოლოდ მობილური ტელეფონის ქურდობის ფაქტი და მიუთითა კიდევ მისი შენახვის ადგილიც.

საქმის მასალებით დადასტურდა რომ ჯ.შ-მ თავის სამუშაო კაბინეტში შეიყვანა ბ.ფ და კანონ-საწინააღმდეგო მეთოდებით სცადა ამ უკანასკნელის აღიარებით მიეღო მისთვის სასარგებლო ინფორ-8 ლეკვეიშვილი მ, მამულაშვილი გ, თოდუა ნ, „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი“, წიგნი 2, თბილისი, 2020 წელი, გვ.385.

9 წამება ან წამების მუქარა, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოება. მოხელის ქმედების კვალიფიკაცია, როცა წამება ან მისი მუქარა გამოყენებულია ჩვენების მიცემის იძულებისთვის, „საქართველოში სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევების კრებული“, თბილისი, 2015 წელი, გვ 101

10 ლეკვეიშვილი მ, მამულაშვილი გ, თოდუა ნ, „სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი“, წიგნი 1, თბილისი, 2019 წელი, გვ.325

11 *კ.ე.რ.ძ.ო (supremecourt.ge) უკანასკნელად გადამოწმდა 20/08/2022

მაცია, ამაზე ბ.ფ-მ უარი განაცხადა, რის საპასუხოდაც უარით განაწყენებულმა ჯ.შ-მ გაშლილი ხელის-გულის ქვედა ნაწილი გაარტყა ბ.ფ-ს ქვედა ტუჩზე, რის გამოც ტუჩის შიგნით ლორწოვანი გარსის მხრიდან დაიწყო სისხლდენის პროცესი. გარდა ამისა ძალადობრივი ქმედებები ბ.ფ-ს მიმართ გამოიკვეთა სიგარეტით კისრის არის დამწვრობაში, რის შედეგადაც დაკავებულმა მიიღო ჯანმრთელობის მსუბუქი ხარისხის დაზიანება- მომრგვალო ფორმის კანის დეფექტი მარჯვენა წინა მხარსა (ორი) და კისრის უკანა ზედაპირზე (ერთი), ასევე ლორწოვანი ნახეთქი ჭრილობა ტუჩის მარჯვენა შიდა ზედაპირზე.¹²

სასამართლომ შეისწავლა ყველა ის მტკიცებულებები, რაც მოცემულ საქმეში ფიგურირებდა და საბოლოოდ, პოლიციის ეს ქმედება დააკვალიფიცირა არა სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, რაც გულისხმობდა ჩვენების მიცემის იძულებას ჩადენილი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობით, არამედ ამ შემთხვევაში სასამართლომ თავისი მსჯელობა მთლიანად დააყრდნო სსკ-ის 144¹ მუხლით გათვალისწინებულ წამების რეგულირების სფეროს და საბოლოოდ ქმედებას მიანიჭა 144¹-ე მუხლის მეორე ნაწილის «ა», «ბ», «ზ» ქვეპუნქტებით კვალიფიკაცია და სასჯელის ზომა განსაზღვრა თავისუფლების აღკვეთით 9 წლამდე.

მოცემულ მდგომარეობაში, შეუძლებელია დადებითად შეფასდეს სასამართლოს მიერ ქმედების წამებად კვალიფიკაციის გადაწყვეტილება, იმ ფონზე, როცა საქმის ყველა ფაქტობრივი გარემოება აშკარად მიუთითებდა სსკ-ის 335-ე მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამის დამამძიმებელი გარემოების არსებობაზე. მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებელი მოსამართლის სუბიექტივიზმს ფართო გასაქანს ანიჭებს მუხლის დისპოზიციის ჩამოყალიბების ნაწილში, ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ სუბიექტივიზმა მთლიანად უნდა შთანთქოს სადამსჯელო პოლიტიკის გადაწყვეტილების საკითხიც. ასეთ დროს სწორედაც, რომ კანონმდებლის პრეროგატივას წარმოადგენს სანქციების დაწესება, ხოლო მოსამართლე კი მხოლოდ კანონის ნების აღმსრულებლად გვევლინება. შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ კანონში ამ მხრივ საკმაოდ დიდი „ბზარია“, არასწორია სანქციათა ასეთი განაწილება. მოსამართლე უნდა შეიბოჭოს კანონის ნორმებით და მხოლოდ და მხოლოდ მის ფარგლებში უნდა იმოქმედოს.

დასკვნა

როგორც შედეგებმა ცხადყო, ქართული კანონმდებლობა გარკვეულ ბუნდოვანებებს აწყდება წამებისა და სამოხელეო დანაშაულის ურთიერთგამიჯვნასთან დაკავშირებით არა მარტო დოქტრინაში არამედ პრაქტიკული კუთხითაც. როდესაც საქმე ეხება ისეთ ფუნდამენტურ საკითხებს, როგორებიცაა წამება და სამოხელეო დანაშაული, როგორც ჩანს სასამართლო მაინც არასწორად განმარტავს სისხლის სამართლის კოდექსის ამ ორ მუხლს, რაც ქმედების კვალიფიკაციის საკითხს ართულებს და უფრო მეტ დაბნეულობას იწვევს პრაქტიკოს მეცნიერ-იურისტებში, ვინაიდან, ასეთ დროს წყდება ლოგიკური ჯაჭვი დოქტრინალურ და პრაქტიკულ მიდგომებს შორის.

წინამდებარე სტატიის მიზანიც იყო ყველა იმ პრობლემის სააშკარაოზე გამოტანა, რასაც ქართული კანონმდებლობა აწყდება ამ ორი დანაშაულებრივი ქმედებების ანალიზისას. აღნიშნული მიზნის მიღწევა ბევრად გაამარტივა კვლევის სისტემური მეთოდის გამოყენებამ და საბოლოოდ პრობლემების ცალ-ცალკე იდენტიფიცირებამ ხელი შეუწყო მათი გადაჭრის გზების პოვნას.

რაც შეეხება რეკომენდაციებს, ერთ-ერთი მთავარი რეკომენდაცია, რისი გათვალისწინებაც ფაქტობრივად მოაგვარებდა წამოჭრილ პრობლემას, არის ის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 335-ე მუხლიდან ამოღებულ იქნეს მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი, რაც გულისხმობს მოხელის მიერ ჩვენების, განმარტების ან დასკვნის მიღების იძულებას, სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით.

თუ კანონმდებელი ზემოაღნიშნულ დამამძიმებელ გარემოებას ამოიღებს 335-ე მუხლის რეგულირების სფეროდან, ცხადია, უკვე სადავო აღარ იქნება ქმედებათა კვალიფიკაცია, ვინაიდან, მოხელის შემთხვევაში სახეზე გვექნება უკვე წამების მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოების შემადგენლობა.

იურიდიულ ლიტერატურაში გაჟღერებული იყო ასევე მოსაზრება, რომ კოდექსიდან საერთოდ ამოღებულიყო 335-ე მუხლი, რაც პოზიტიურად ვერ შეფასდება, ვინაიდან, სსკ-ის 335-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს იძულების ისეთ ხერხებს, რომლებიც არ გვამღევეს არც წამების და არც მისი მუქარის შემადგენლობას, აქედან გამომდინარე, პრობლემის გადაჭრის ყველაზე ოპტიმალური ვარიანტია სსკ-ის 335-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის გაუქმება, რაც ნოყიერ საფუძველს მოუშაადებდა არა მარტო ჯანსაღი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებას, არამედ თავიდან აგვარიდებდა იურიდიულ დოქტრინაში ამ საკითხთან დაკავშირებულ ბუნდოვანებებსა და გაუგებრობებს.

12 *კ.ე.რ.ძ.ო (supremecourt.ge) უკანასკნელად გადამოწმდა: 20/08/2022

გამოყენებული ლიტერატურა

- ბესელია. ე. წამების მსხვერპლის უფლებების დაცვის პრობლემა საქართველოში: სისხლის-სამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები , თბილისი, 2015 წელი;
- ბატონიშვილი დ. სამართლის ინსტიტუტი, თანამედროვე სამართლის მიმოხილვა, თბილისი. 2013;
- გვასალია, თ. „წამება როგორც დანაშაული და სასჯელი როგორც სახელმწიფოს ლეგიტიმური ზეწოლის მექანიზმი“, სამართალი და მსოფლიო, N4, 2016 წელი;
- ლეკვეიშვილი, მ, მამულაშვილი. გ , თოდუა. ნ, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 1, თბილისი, 2019 წელი;
- ლეკვეიშვილი ნ, მამულაშვილი გ, თოდუა ნ , სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 2, თბილისი, 2020 წელი;
- ი. ნადარიშვილი. „ ძალადობრივი სამოხელეო დანაშაულის გამოძვევი ფაქტორები და მათი გამოძიებისას დასადგენი ძირითადი გარემოებები“, სამართალი და მსოფლიო, N13;
- წამება ან წამების მუქარა, როგორც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოება. მოხელის ქმედების კვალიფიკაცია, როცა წამება ან მისი მუქარა გამოყენებულია ჩვენების მიცემის იძულებისთვის, საქართველოში სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევების კრებული, თბილისი, 2015 წელი.